

Klaus Gjørup har siden 2008 modtaget prisen for Årets Bedste Bogarbejde fire gange.

Mejeristen med trykken i brystet

Klaus Gjørup købte sin første håndindbundne bog som 14-årig for penge, han tjente som bydreng. I dag vinder han hæder for sine udgivelser af den slags bøger, man ikke troede fandtes

TEKST MARIE WIUFF KRUSE FOTO PER ANDERSEN

Det er sjældent, at der skal hele syv korrekturomgange til, før det afsluttende punktum i en artikel kan sættes. Sådan gik det ikke desto mindre, da hovedpersonen i denne artikel fik udkastet for øje og tilkendegav sine mange insisterende bud på rettelser og redigering. Klaus Gjørup, som manden hedder, er nemlig ikke én, der bedriver lemfældig omgang med ord. Tværtimod. Slet ikke de trykte af slagsen. Og den indstilling er netop blandt grundene til, at Foreningen for Boghåndværk har sendt den ene pris efter den anden til hans røde murstenshus på en stille villavej i Skive.

Det er herfra, Klaus Gjørup siden 2007 har udgivet ikke mange, men en stabil stak bøger under enmandsforetagendet Forlaget Wunderbuch. Filosofiske tekster, der møder underfundige illustrationer, fotobøger ledsaget af noveller fra Danmarks yderste egne, langdigte, der kan foldes ud til 13 papirmeter og blændende billedbøger bakket op af essays. Blandt andet. Det er ikke for meget at kalde dem små, gennemførte mesterværker. Den slags, der får paperbacken til at blegne og anmelderne til at vride sig i velbehag. Og i foråret belønnede den danske Albertsen Fonden ham med 100.000 kroner – for at demonstrere dygtighed, omhu og en rig mængde bibliofili.

Tilfældig ost og oversættelse

I virkeligheden var det en anelse tilfældigt, at 47-årige Klaus Gjørups blev tilrettelægger og forlægger. Da han for 11 år siden flyttede fra Aarhus med en titel som ph.d.-stipendiat ved Institut for Filosofi og Idéhistorie på Aarhus Universitet var det først og fremmest med ønsket om at vende hjem – til Skive og den egn, hvor han slog sin barndoms folder.

Sammen med sin kone og to børn købte han et hus, der trængte til et par kærlige hænder, og en dag over morgenyoghurten fangede

Wunderbuch har indtil videre udgivet 22 titler.

hans jobsøgende øje nummeret til det lokale Thise Mejeri, som helt tilfældigt manglede en ekstra mand i osteriet. Til at lave ost kort og godt.

Han fik jobbet, og intet pegede i retning af en fremtid i forlagsbranchen. Lige indtil den aften, Klaus Gjørup tog til en fernisering på det lokale kunstmuseum og stødte på fotograf og grafisk designer Per Andersen fra Krabbesholm Højskole. De to faldt i snak om et oversættelsesprojekt, Klaus Gjørup havde puslet med bag universitetskrivebordet, men aldrig havde fået realiseret.

Op hyggesludderen udviklede sig til handling. Samme år blev syv tekster af den tyske filosof Martin Heidegger og en stribe sort/hvid-fotografier af Kirsten Klein foreviget i "Markvejen". Et lille filosofisk værk på 64 sider og 12,5 x 17,5 cm, som ikke nødvendigvis er hurtig ferielæsning eller natbordslitteratur – og som helst heller ikke skal være det.

"Jeg vil gerne udgive tekster, der udfordrer tanken og gør modstand. Tekster, der sætter noget i gang, og hvor man nærmest er nødt til at vende tilbage og læse det igen – enten fordi det var svært, og man ikke forstod en meter, eller fordi det var smukt, og man er nødt til at genopleve det," fortæller Klaus Gjørup, imens han holder det, der blev hans første udgivelse, mellem hænderne.

"Mit ønske er, at teksten bliver en del af læserens erfaringsverden og ikke nødvendigvis en behagelig oplevelse. Nogle ting er ren underholdning, andre kan man vende tilbage til igen og igen, konkret eller i tanken, fordi de har en dybde, som har sat spor i erfaringsverden. På den måde kan bogen i bedste fald blive en hændelse – ikke kun information og det, der

faktuelt står på papiret. Det er ren Heidegger, og jeg plejer at sige, at det er den store tyske filosof, der har lært mig at tilrettelægge bøger," smiler han.

Bogshopping på blå mandag

Det er ikke nogen hemmelighed, at Klaus Gjørup alle dage har holdt af bøger – og af deres udseende ikke mindst. Han voksede op i et midtjysk hjem uden meget mere end Lademanns Leksikon og beskedne bogklubindkøb på hylderne og husker tydeligt, hvordan han som barn tog smudsomslagene af alle bøgerne, fordi han syntes, de var pænere uden. Allerede i

“Jeg har en forestilling om, at hvis bogen lykkes, så opstår der en form for andagt mellem læseren og teksten”

Fortæller Klaus Gjørup

en tidlig alder tilbragte han en rum tid på byens bibliotek, hvor han slugte tegneserier som "Lucky Luke", "Tintin" og "Vakse Viggo" og senere kastede sig over krimiuniverset med Sherlock Holmes, Hercule Poirot og fagbøger om den afskyelige snemand. Og da han som 14-årig blev bydreng for det lokale apotek, gik det meste af hans løn til bogindkøb.

"Jeg foretog mit første seriøse bogkøb på blå mandag i Århus. Mens de andre shoppede i Salling

og Fona, stiledede jeg alene og målrettet mod antikvarierne, hvor jeg bl.a. fandt en fransk Quatrieme édition fra 1786 af Cervantes med syv kobberstik og indbundet i et dekoreret helbind samt et falmet hæfte fra 1793 med "Almenyttige Samlinger til Hjertets Forbedring, Kundskaernes udbredelse, og stundom til Morskab". Så kunne det ikke blive meget større," husker Klaus Gjørup, der siden hen havde sin vante gang hos Skiveboghandleren Otto Friis – et bekendtskab, der for alvor vakte nysgerrigheden for boghåndværkets kunst hos den unge knægt.

Kort sagt og med egne ord er Klaus Gjørup en vaskeægte "bogelsker, bognerd, bibliofil". Det er lidenskab og nysgerrigheden, der driver ham frem i hans forlagsvirksomhed.

"Jeg har ingen uddannelse inden for hverken grafisk design eller bogtilrettelæggelse, så jeg lærer på bedste beskub ved at se, hvordan andre har gjort det," fortæller han og tager forsigtigt nogle eksempler på forbilleder ned fra stuens imponerende bogreoler – bl.a. seks indbundne bøger af Aarhus-bogbinderen Jens E. Hansen, der markerede sig i 1960-80'erne og var en sand mester i såkaldt bakemarmorering.

"Jens E. Hansen var en sublim håndværker, og jeg fik de her bøger bundet ind hos ham, mens jeg var studerende. Når jeg hentede en nyindbundet bog, var det en fest, ja nærmest en hel ceremoni. Sidenhen fik jeg lov til at købe nogle af hans originalpapirer, som jeg indimellem får scannet og trykt i forbindelse med en udgivelse," forklarer Klaus Gjørup og rækker ud efter langdigtet "Universet er slidt", som udkom på Wunderbuch i 2013 og bærer et

frontmotiv af netop Jens E. Hansen. Blandt andre forbilleder kan han lynhurtigt nævne Viggo Naaes Scripta-serie fra 1970'erne og udgivelser fra Poul Kristensens Forlag i Holstebro.

"Sideløbende med den danske designguldalder for møbeldesign og arkitektur opstod der en blomstringsperiode inden for typografi og bogtilrettelæggelse, som i virkeligheden er lidt oversat. En periode, hvor man kan tale om en guldalder inden for bogtilrettelæggelse, og som er en vigtig inspiration for mit arbejde som forlægger."

Begrænsningens befriende kunst

Siden sin hyldest til Heidegger i 2007 har Klaus Gjørup udgivet i alt 22 titler. Hans arbejde er blevet kaldt både trendsættende og stilskabende af førende folk i de danske boghåndværkerkredse og har avlet anmeldelser om "det perfekte boghåndværk".

Selv mener han, at det fornyende i Wunderbuchs udgivelser handler om noget så enkelt som begrænsningens kunst.

"Jeg bestræber mig på at begrænse de muligheder og grafiske virkemidler, jeg har, og på den måde arbejde kreativt med et behersket udtryk. Besindighedens æstetik kan man kalde det. Når mulighederne er få, bliver man nødt til at gøre sig ekstra umage," lyder det fra forlæggeren, der nævner typograferingen som eksempel. I kataloget "Empowerment of Aesthetics", som blev udgivet i forbindelse med Arkitekturbienalen i Venedig i 2014, valgte Klaus Gjørup bevidst at arbejde med én bestemt skrifttype – North, som er tegnet af skriftdesigner Trine Rask – og lade den varierende punktstørrelse fungere som eneste kreative virkemiddel.

"Jeg har en forestilling om, at hvis bogen lykkes, så opstår der en form for andagt i mødet mellem læseren og teksten. Ikke i religiøs forstand, men nærmere i forhold til den eftertænkning, der ligger i ordet."

Det trolige samarbejde med kunstnere som Peter Brandes, Maja Lisa Engelhardt, Anette H. Flensburg, Kirsten Klein og Søren Lose er alt andet end ligegyldigt i den sammenhæng.

"Kunstværkerne og illustrationerne kan bidrage til en nærhed til teksten, fordi man kan få lyst til at se på billederne igen, efter man har læst teksterne, eller gå tilbage og måske komme i tanke om nogle andre dimensioner på teksten. På den måde kan tekst og billede supplere hinanden uden at skulle tage førergræb på læseren," siger Klaus Gjørup, der eksperimenterer undervejs og ændrer små detaljer.

"Det er lidt ligesom med gourmetmad, hvor kokkene skaber fantastiske retter med få nøje udvalgte ingredienser og tilbereder dem, så smagen træder frem på en ny, harmonisk måde."

“Bogen holder – altid”

Ligesom Klaus Gjørup holder af det særlige måltid, er han også fortalende for, at hans egne hjerteboer – bøgerne – tager sig forskelligt ud.

"Det er klaustrofobisk og frygtelig uinteressant, hvis alt bare bliver én stor konform masse. På den måde håber jeg, at Forlaget Wunderbuch kan bidrage til oprøret mod massekulturen – mod mcdonaldiseringen, om man vil," smiler han og nævner noget af det, han har i støbeskeen.

"Jeg arbejder på en bog om dansk bogdesign i det 20. århundrede – en hyldest til traditionen og en refleksion over mit eget erhverv, kan man sige. Og så har jeg en udgivelse af Friedrich Hölderlins

"Tårndigte" på vej. Som gammel idéhistoriker er det en drøm, der går i opfyldelse," lyder det.

Selvom Klaus Gjørup er eneindehaver af Wunderbuch, bliver de nye værker ikke til på solomåner. Han inviterer fortsat Krabbesholm-designeren Per Andersen med ved bordet, og derudover lytter han opmærksomt til sin faste redaktionskomité bestående af professor, dr.phil. og theol. Dorthe Jørgensen, professor, dr.phil. Søren Fauth og lektor, dr.phil.habil. Søren Gosvig Olesen.

"Det kan godt være, jeg ved, hvad jeg vil have – men jeg har aldrig bildt mig selv ind, at jeg kan gøre det hele selv," fortæller forlæggeren, der ifølge skudsmålet fra Albertsen Fonden er god til at omgive sig med de allerbedste folk.

"Det gælder om at være opsøgende – også mere, end det måske umiddelbart falder naturligt for en besindig vestydte som mig," understreger han og refererer i samme ombæring til sit tætte samarbejde med det jyske trykkeri Narayana Press.

"De trykker ikke bare. De har en stor faglig stolthed, og den betyder alt, synes jeg."

Klaus Gjørups faste samarbejdsstab er også med om bordet, når han senere på året kaster sig over endnu et nyt projekt: en bog om Thise Mejeri. Det bliver historien om nogle ualmindelig stædige bønder og et trængt økologisk mejeri, der skulle gå så meget grumt igennem – og om den arbejdsplads, Klaus Gjørup stadig er en del af fire dage om ugen, og som (også bogstaveligt talt) giver ham smør på brødet.

Vigtigst af alt bliver det en rigtig bog. Lavet med dygtighed, omhu og kærlighed til de indbundne papirer.

"Bogen holder – altid. Det tror jeg fuldstændig på. Man skal bare blive ved med at kere sig om det gode håndværk."

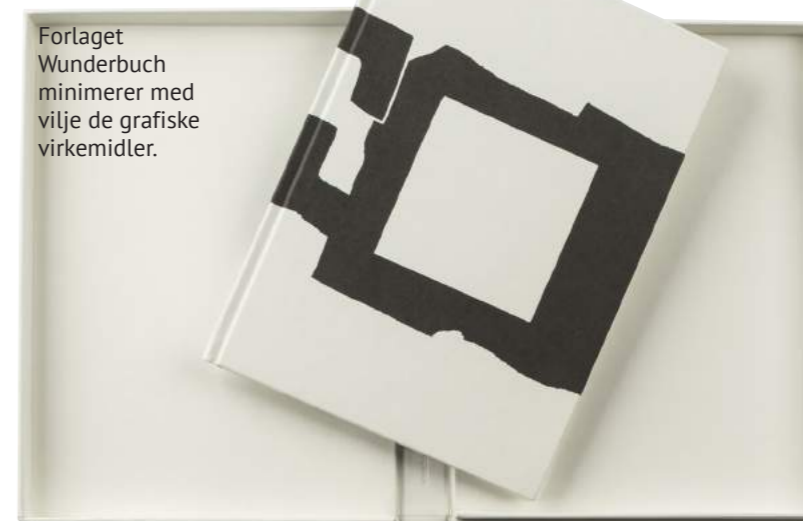
Sagt om Klaus Gjørup

"I den digitale tidsalder er bøger, der arbejder bevidst med det taktile og sanselige udtryk, blevet endnu mere relevante og uomgængelige – netop fordi de minder os om, at tilegnelse af viden og indsigt altid er både æstetisk sanselig og rationel. Det er den slags bøger, Klaus Gjørup laver."

Stig L. Andersson,
professor og grundlægger af tegnestuen SLA

"Han forstår at skabe bøger, som hver især udmærker sig ved høj håndværksmæssig standard og får de forskellige brikker til at spille sammen, så det altid bliver en veldisponeret og smagfuld kvalitetsoplevelse. Den slags kræver sin mester – og sådan én er Klaus Gjørup."

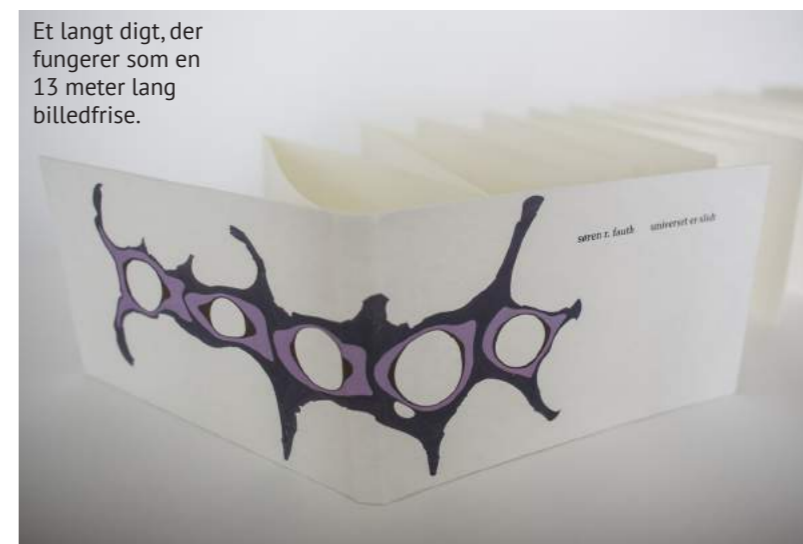
Christian Kaaber,
dansk antikvar, boghistoriker og formand for Komitéen for Årets Bedste Bogarbejde.

Forlaget Wunderbuch minimerer med vilje de grafiske virkemidler.

At trykke en bog er som at lave gourmetmad, mener forlæggeren.

Et langt digt, der fungerer som en 13 meter lang billedfrise.